

INSTITUTUL DE ARHEOLOGIE „VASILE PÂRVAN”

MATERIALE ȘI CERCETĂRI ARHEOLOGICE
SERIE NOUĂ, SUPPLEMENTUM III

IN MEMORIAM
EUGEN NICOLAE

EDITAT DE
ROXANA DOBRESCU, AUREL VÎLCU

BUCUREȘTI
2025

COPERTA: Dan Iulian MĂRGĂRIT

**MCA SERIE NOUĂ
SUPPLEMENTUM III**

www.mcajournal.ro

**Tehnoredactor: Ofelia COȘMAN
Secretar de redacție: Dana COSTIN**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

In memoriam Eugen Nicolae / ed.: Roxana Dobrescu, Aurel Vîlcu -

Târgoviște: Cetatea de scaun, 2025

Conține bibliografie

ISBN 978-606-537-820-9

I. Dobrescu, Roxana (ed.)

II. Vîlcu, Aurel (ed.)

902

929

**Toate articolele publicate în *Materiale și Cercetări Arheologice* sunt *peer-reviewed*.
Materiale și Cercetări Arheologice este indexată în următoarele baze de date:
Persée, Copernicus, ERIH PLUS, Scopus, CEEOL, EBSCO și DOAJ.**

Acest volum a fost editat cu sprijinul financiar al Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan”.

(1955–2024)

SUMAR / SOMMAIRE / CONTENTS

Aurel VÎLCU <i>In memoriam</i> Eugen Nicolae.....	9
Georges DEPEYROT Eugen Nicolae et cinq siècles de numismatique Eugen Nicolae and five centuries of numismatics	31
Adina BORONEANȚ, Monica MĂRGĂRIT One man's trash is another man's treasure – the case of the osseous debitage waste from Drăgușeni – <i>Ostrov</i>	39
David BACIU, Adrian BĂLĂȘESCU Preliminary study of the faunal material discovered in an Early Eneolithic feature from Alexandria – <i>Limonagiul</i> settlement (Teleorman County). 2019–2021 campaigns.....	59
Radu BĂJENARU Poveste din trecut. Despre descoperirea depozitului de topoare de la Sinaia A tale from the past. The discovery of the Sinaia axe-hoard	83
Gabriel Mircea TALMAȚCHI Două tezaure de semne monetare descoperite în zona de coastă a Mării Negre din teritoriul istro-pontic Two hoards of monetary signs discovered in the Black Sea coastal area of the Istro-Pontic area.....	99
Pierre DUPONT Transport amphoras of “Milesian” type: originals and local imitations.....	111
Theodor ISVORANU Monede din perioada romană imperială descoperite în zona Orheiului (Republica Moldova) Roman imperial coins from the Orhei area (Republic of Moldova)	119
Lucian MUNTEANU, Lăcrămioara-Elena ISTINA Noi informații despre tezaurul monetar roman imperial de la Măgirești (jud. Bacău) (CHRE 16297) New information on the Roman imperial monetary hoard from Măgirești (Bacău County) (CHRE 16297)	139
Mihai DIMA Monede romane dintr-o colecție constituită la Ostrov, jud. Constanța A collection of Roman coins found at Ostrov, Constanța County.....	159
Constantin C. PETOLESCU <i>Cohors II Dacorum</i> . Două trupe auxiliare romane cu număr de ordine identic <i>Cohors II Dacorum</i> . Two Roman auxiliary troops with identical numerical identifiers	173
Radu ARDEVAN, Alin PRALEA Monete antice din colecția lui Ioan Mihályi de Apșa Ancient coins from the collection of Ioan Mihályi de Apșa	177
Mircea DABÎCA, Theodor ISVORANU Cercetări arheologice la Histria, sectorul Sud (2018–2024). Descoperiri monetare Archaeological research at Histria, the South sector (2018–2024). Coin finds.....	189
Adriana PANAITÉ Roman roads in Moesia Inferior in the Black Sea coast area	213
Marius BLASKÓ, Zsuzsanna KOPECZNY, Róbert GINDELE, Gergely SZENTHE, Ștefan POPA, Erwin GÁLL Dating grave no. 97 from Vălcani in the light of numismatic and radiocarbon research – contributions to the chronology of H.1.....	237

Aurel-Daniel STĂNICĂ	
Între bizantini și tătari. Cimitirul de la Isaccea – <i>Bagola</i>	
Between Byzantines and Tatars. The necropolis from Isaccea – <i>Bagola</i>	249
Oana DAMIAN	
Despre prezența Hoardei de Aur în situl bizantin de la Nufăru (județul Tulcea)	
The Golden Horde and the Byzantine archaeological site at Nufăru (Tulcea County)	295
Ana BOLDUREANU	
Un fragment din tezaurul de monede tătărești descoperit la Inești, Raionul Telenești, Republica Moldova	
A fragment of the Tatar coin hoard discovered in Inești, Telenești district, Republic of Moldova.....	303
Monica DEJAN, Ana BOLDUREANU	
Considerații despre câteva monede tătărești descoperite în zona Cetății de Scaun a Sucevei	
(a doua jumătate a secolului XIV)	
Considerations about a few Tatar coins discovered in the Suceava Fortress area	
(second half of the 14 th century).....	313
Letiția NISTOR, Adrian BĂTRÎNA	
Vestigiile bisericii lui Alexandru cel Bun de la Mănăstirea Bistrița (județul Neamț). Propuneri de reconstituire	
arhitecturală	
The remains of the Bistrița monastery (Neamț County) founded by Alexander the Good. Proposals for	
architectural reconstructions.....	319
Lilia DERGACIOVA, Alexandr ALEXANDROV	
Matrița sigilară a unui demnitar din sfatul domnesc al lui Ștefan II, domnitorul Țării de Jos a Moldovei	
The seal of a dignitary member in the Princely Council of Stephen II, Prince of Lower Moldova	337
Ioan-Aurel POP, Alexandru SIMON	
Bani pentru cruciadă: Rapoarte sieneze din primăvara anului 1476	
Money for the Crusade: Sieneze Reports from Spring 1476.....	341
Alexandru SIMON	
Documente și monede: <i>Petrusian</i> și lancu de Hunedoara	
Documents and coins: <i>Petrusian</i> and John Hunyadi	349
Gabriel CUSTUREA, Ana-Maria VELTER	
Câteva monede rare din colecția muzeului constănțean	
A few rare coins in the collection of the Constanța Museum	357
Florin Gabriel PETRICĂ, Minodora CÂRCIUMARU, Ovidiu CÎRSTINA, Adrian IONIȚĂ	
Observații asupra a două morminte descoperite în necropola bisericii „Sfânta Vineri” de la	
Curtea Domnească din Târgoviște	
Remarks on two burials in the cemetery of the Sfânta Vineri church from the Royal Court of Târgoviște.....	363
Gabriel VASILE	
Despre un posibil ritual funerar la populațiile medievale din Muntenia prin prisma a doi indivizi descoperiți	
în cimitirul bisericii „Sf. Vineri” de la Curtea Domnească din Târgoviște	
On a possible funerary ritual of Medieval populations in Wallachia as indicated by two individuals buried	
in the cemetery of the Sfânta Vineri church from the Royal Court of Târgoviște	373
Adriana GAȘPAR	
Șoapte din trecut. Fragmente ceramice cu inscripții în limba osmană descoperite la Timișoara	
Whispers from the past. Pottery sherds with Osmanic language inscriptions from Timișoara	391
Daniela MARCU-ISTRATE, Cristian-Florin ANGHELESCU, Roxana BUGOI	
Introducere în studiul sticlei de fereastră descoperite la Catedrala Romano-Catolică și Palatul Episcopal	
din Alba Iulia	
An introduction to the study of the window glass from the Roman-Catholic Cathedral and the Bishop’s Palace	
in Alba-Iulia	409

Radu Gabriel DUMITRESCU	
Un nou lot din tezaurul de la Craiova – <i>Strada Nicolae Bălcescu</i> (Sec. XVII–XVIII)	
A new part of the Craiova hoard – <i>Nicolae Bălcescu Street</i> (17 th –18 th centuries).....	433
Mariana ŞLAPAC	
The contribution of the ottomans to the construction of the Vauban-type fortress in Kiliya.....	449
Corneliu Bogdan Nicolae BELDIANU, Camelia Silvia BELDIANU	
<i>Tsuba</i> cu scene evocatoare. O formă de manifestare a unei arte medalistice avant la lettre în Japonia perioadei Edo?	
<i>Tsuba</i> with evocative scenes. An avant la lettre manifestation form of medal art in Japan	463
Abrevieri / Abbreviations / Abbreviations	481

POVESTE DIN TRECUT. DESPRE DESCOPERIREA DEPOZITULUI DE TOPOARE DE LA SINAIA

Radu BĂJENARU

Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București; e-mail: radu.bajenaru@gmail.com

Keywords: Bronze Age Metal Hoard, History of Research, History of Discovery

Abstract: In the study of chance finds of prehistoric metal artefacts, especially hoards, the reconstruction of the conditions of discovery is essential for achieving a comprehensive understanding of the context and associations of the component items and possibly of the ancient structures in which they were deposited. Usually, this information is either missing, incomplete, or contradictory. Regarding the axe hoard from Sinaia, there are several documents in the archives of the “Vasile Pârvan” Institute of Archaeology that meticulously describe all the events related to the discovery and recovery of this hoard, the result of an exemplary intervention by the authorities of the time and its documentation. However, these archival documents have been used only sparingly in scholarly discussions about the hoard, thus allowing incomplete or erroneous information about this discovery to be passed on over time. In this study, I will present the context and conditions of the discovery of the deposit by reconstructing the events that unfolded over the six days it took to discover and recover the respective pieces, as revealed by the aforementioned archival documents.

Cuvinte-cheie: depozit de bronzuri, istoricul cercetării, condiții de descoperire

Rezumat: În cercetarea descoperirilor întâmplătoare de piese preistorice de metal, în special a depozitelor, reconstituirea condițiilor de descoperire este esențială pentru buna înțelegere a contextului și a asocierilor de piese componente, eventual a amenajărilor antice în care au fost depuse. De regulă, aceste informații fie lipsesc, fie sunt lacunare sau contradictorii. În cazul depozitului de topoare de la Sinaia, există în arhiva Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan” câteva documente de epocă în care sunt descrise amănunțit toate evenimentele legate de descoperirea și recuperarea acestor piese, rod al unei intervenții exemplare a autorităților vremii și al consemnării acesteia. Din păcate, aceste documente de arhivă au fost utilizate în foarte mică măsură în discuțiile despre acest depozit, ceea ce a permis transmiterea de-a lungul timpului a unor informații incomplete sau eronate despre această descoperire. În studiul de față voi prezenta contextul și condițiile de descoperire ale depozitului, prin reconstituirea evenimentelor derulate pe parcursul celor șase zile, cât a durat descoperirea și recuperarea pieselor respective, așa cum rezultă din documentele de arhivă menționate.

INTRODUCERE

Descoperit întâmplător în primăvara anului 1890, depozitul de la Sinaia, compus, cel mai probabil, din 27 de topoare cu gaură de înmănușare transversală de tip Pădureni, a fost menționat adesea în literatura de specialitate, informațiile publicate fiind însă lacunare și incomplete, uneori contradictorii. Mai curios este faptul că cele 25 de topoare păstrate până astăzi nu au fost niciodată publicate integral. Am suplinit această lipsă prin alcătuirea unui studiu monografic asupra depozitului¹. O parte din informațiile prezentate în studiul respectiv vor fi reluate mai jos, însă, în contribuția de față, voi insista doar asupra contextului și condițiilor de descoperire ale depozitului, prin reconstituirea evenimentelor derulate pe parcursul celor șase zile, cât a durat descoperirea și recuperarea pieselor respective.

Documentele păstrate în arhiva Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan” permit corectarea unor informații eronate, vehiculate de-a lungul timpului, stabilirea numărului exact al pieselor descoperite, aproximarea locului descoperirii, precum și identificarea unor detalii privind amenajarea antică a depunerii. Intervenția promptă a autorităților vremii, în special a lui Grigore Tocilescu și a lui Ion T. Ionescu, subprefect de Prahova, a permis recuperarea majorității topoarelor componente ale depozitului. De altfel, modul în care s-a acționat în acest caz, eficiența intervenției autorităților și consemnarea tuturor amănuntelor și declarațiilor din cadrul anchetei, constituie un exemplu pentru autoritățile de azi, în cazuri similare. Mai întâi însă, este necesar să rezumăm informațiile deja publicate.

ISTORICUL PUBLICĂRII DEPOZITULUI DE LA SINAIA

Prima mențiune a depozitului apare la Matthaëus Much, care precizează faptul că lângă Sinaia au fost găsite 26 de topoare, dintre care unul a fost analizat la Gröningen de dr. Köhler². În 1906, Tocilescu confirmă prezența a 25 de topoare

¹ Băjenaru 2026 (sub tipar).

² Much 1893, p. 59. Lista bibliografică aproape completă despre depozitul de la Sinaia la Soroceanu 2012, p. 160.

din depozitul de la Sinaia, în colecțiile Muzeului Național de Antichități (MNA)³, o prezentare la fel de sumară regăsindu-se la Constantin Moșilă⁴. În anul 1913 este publicat primul studiu de arheometalurgie din România. Alături de mai multe piese de metal, Cristea Nicolescu-Otin include în acest studiu și două topoare din depozitul de la Sinaia, pe care le ilustrează în fotografie, menționând faptul că numărul pieselor componente este de 25⁵.

O primă prezentare mai consistentă a depozitului a fost publicată de Ion Andrieșescu în 1915⁶. Datele privind condițiile de descoperire sunt preluate de Andrieșescu din procesul-verbal aflat în dosarul de achiziție, rezumând astfel: *...la 13 Aprilie a aceluia an [1890], mai mulți lucrători din Sinaia au găsit, pe când săpau să scoată glij (brazde cu iarbă) pe locul unui anume Verișanu din Str. Poiana Florilor, mai multe (18–19) topoare, la o adâncime, precum reiese din mărturia lor, de 10 cm. Stăpâniți de gândul de a fi dat peste urmele unei comori, lucrătorii, mai aducând și pe alți curioși și dornici de câștig, au săpat din nou, a doua zi, la surpătura ce se făcuse în locul unde găsise topoarele, – de astă dată până la o adâncime de un metru și o lărgime de doi metri, dar n'au mai aflat decât 2 topoare, la o adâncime de 40 cm. (mărturia altuia dă însă numai 15–20 cm.). După cercetările făcute de autorități, de față fiind și Gr. Tocilescu, care provocase anchetă pentru a căpăta date precise asupra lucrurilor și împrejurărilor în care ele fuseseră găsite, săpând el însuși în acel loc, a mai găsit încă 3 topoare. Din toate cele douăzeci și șase numai unul a fost dăruit proprietarului locului, celelalte sunt proprietatea Muzeului⁷.*

Acestea sunt datele care ulterior au fost preluate ca atare în literatura de specialitate de majoritatea celor care au prezentat și discutat această descoperire⁸. O simplă consultare a documentelor de arhivă păstrate până astăzi ar fi scos la iveală inexactitățile din textul lui Andrieșescu, însă nimeni după aceea nu a mai fost interesat de aceste documente. Astfel, au fost perpetuate o serie de informații fie eronate, fie incomplete, despre condițiile de descoperire și numărul pieselor componente⁹.

Un moment important în studiul acestui depozit este includerea topoarelor de la Sinaia printre piesele analizate în anii 1960 în cadrul proiectului *Studien zu den Anfängen der Metallurgie* (SAM). A fost realizată analiza elementală pentru toate cele 25 de piese aflate în colecția MNA (nr. analiză 8637–8661), fiind publicate pentru prima dată și numerele de inventar (MNA) pentru fiecare topor în parte¹⁰. Totodată, au fost realizate fișe individuale pentru fiecare piesă analizată, care conțin datele esențiale de identificare (sit, context, inventar, număr de analiză, rezultatul analizei), dar și desenul piesei respective. Aceste fișe au fost predate bibliotecii Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan”, iar pe baza lor am putut reconstitui corespondența dintre piesă, numărul de inventar MNA și numărul de analiză al proiectului SAM.

De aceea este din nou curios faptul că Alexandru Vulpe, în monografia sa, publică doar 24 de topoare dintre cele 25 prezente în colecția MNA, considerând că numărul pieselor descoperite în 1890 a fost de 26, dintre care unul a fost dat proprietarului terenului, altul fiind donat Mănăstirii Sinaia¹¹. Donarea unui topor din depozit către Mănăstirea Sinaia este o informație nouă, nefiind prezentă în nicio altă relatare anterioară, sursa nefiindu-mi cunoscută. Este probabil ca Vulpe să fi obținut informația în timpul documentării pentru volumul de topoare, însă la momentul respectiv piesa era deja pierdută.

La începutul anilor 1970, cele 25 de topoare ale depozitului de la Sinaia au fost preluate de nou-înființatul Muzeu Național de Istorie a României (MNIR). În corpusul depozitelor de bronzuri din România, Mircea Petrescu-Dîmbovița menționează descoperirea a 27 de topoare în depozitul de la Sinaia, dintre care se mai păstrează 25, oferind și o listă a lor din care se poate reconstitui corespondența dintre fostele numere de inventar MNA, fostele numere de inventar MNIR și numerele analizelor SAM¹². Petrescu-Dîmbovița preia de la Vulpe și informația conform căreia unul dintre topoare a fost donat Mănăstirii Sinaia.

Ambiguitatea cu privire la numărul topoarelor descoperite în 1890 la Sinaia se păstrează și la Hermann Müller-Karpe, care, în discuția de prezentare a depozitului, menționează 27 de piese¹³, iar în catalog oferă numărul de 26 de piese, ilustrând totodată două dintre ele¹⁴.

Ultima prezentare sistematică a depozitului de la Sinaia aparține lui Tudor Soroceanu, care, pe lângă o descriere concisă a condițiilor de descoperire (după Andrieșescu) și a detaliilor tehnice corespunzătoare, oferă primul catalog

³ Tocilescu 1906, p. 45, no. I–XXV.

⁴ Moșilă 1910, p. 121.

⁵ Nicolescu-Otin 1913, p. 412, fig. 11–12. Articolul este revalorificat la Soroceanu 2005.

⁶ Andrieșescu 1915, p. 157–160, fig. 1–2.

⁷ Andrieșescu 1915, p. 157.

⁸ De exemplu Wilke 1928a, p. 167, pl. 36/a; Wilke 1928b, p. 165–166; Dunăreanu-Vulpe 1930, fig. 15/1–2; Nestor 1933, p. 79–80, nota 313; Nestor 1960, p. 118, fig. 19/6 (la p. 132 face confuzie între depozitul de topoare de la Sinaia și cel de colane de la Predeal).

⁹ Este suficient să adunăm numărul topoarelor prezentate de Andrieșescu: 24 de piese, nu 26, așa cum afirmă la final.

¹⁰ Junghans *et alii* 1968, II.1, 240–243.

¹¹ Vulpe 1970, p. 46, nr. 154–177, pl. 11.

¹² Petrescu-Dîmbovița 1977, p. 47, pl. 17/1–6.

¹³ Müller-Karpe 1980, p. 174.

¹⁴ Müller-Karpe 1980, p. 802, nr. 289, pl. 285/E1–2.

al pieselor cu ilustrația aferentă¹⁵. Lipsesc însă din catalog trei piese, pe care autorul le consideră pierdute, fiind astfel prezentate doar 22 dintre cele 25 de topoare aflate în momentul de față în colecția MNIR.

DOCUMENTELE DE ARHIVĂ

Datele esențiale privind descoperirea depozitului sunt prezentate în *Procesul Verbal* întocmit pe data de 17 aprilie 1890 de subprefectul *Plaiului Prahova* (jud. Prahova), Ion T. Ionescu, transmis în copie, pe 20 aprilie 1890, cu numărul de înregistrare 1999, lui Grigore Tocilescu, directorul Muzeului Național de Antichități din București¹⁶ (Fig. 1–2). Trebuie remarcat de la început profesionalismul și eficiența subprefectului, care, ajutat de doi asistenți (M. Stroilescu și C. Provincianu), reușește, la patru zile de la momentul descoperirii, recuperarea a 21 dintre cele 22 de topoare găsite inițial, consemnând foarte amănunțit desfășurarea anchetei și declarațiile descoperitorilor. La acest *Proces Verbal* se adaugă un *Raport* privind descoperirea de la Sinaia, întocmit de Tocilescu pentru Ministrul Cultelor în data de 2 mai 1890, a cărui ciornă se păstrează în același dosar¹⁷ (Fig. 3–4). Cele două documente se completează reciproc și oferă o imagine destul de coerentă asupra evenimentelor care au dus la descoperirea și recuperarea topoarelor de la Sinaia.

PERSONAJELE IMPLICATE

1. Alexandru Vericeanu, proprietarul terenului pe care a avut loc descoperirea. A fost menționat în mod greșit de Andrieșescu (...*un anume Verișanu*...); de fapt, în *Procesul Verbal* amintit este menționat de fiecare dată ca Vericeanu, iar dintr-o semnătură de pe același document se poate deduce că numele său este A. Vericeanu (Fig. 2). Este vorba despre Alexandru Vericeanu, născut la Ploiești în 1839 și decedat la București în 1912, o personalitate destul de cunoscută a epocii, având studii de drept la Universitatea din Genova, unde a obținut doctoratul în 1863¹⁸. A fost profesor de economie politică la Facultatea de Drept a Universității București, dar și om politic, apropiat de mișcarea liberală¹⁹. În jurul anului 1890 se mută însă în tabăra conservatoare, devenind chiar Ministrul Agriculturii în 1891, în cabinetul condus de generalul Ioan Emanoil Florescu²⁰. Tocilescu era la rândul lui om politic conservator, membru al Parlamentului din 1888, având numeroase demnități publice, așa încât este foarte probabil ca cei doi să se fi cunoscut la vremea respectivă. De aceea este plauzibil ca însuși Vericeanu să-l fi anunțat pe Tocilescu de descoperirea depozitului, informat fiind de către administratorii angajați cu construirea vilei de la Sinaia.

2–8. Ion Dumitru, Ion Turea, Dumitru Turea, Iacov Turea, Gheorghe Cârstea, Ion Ghiță Dodoțu, Gheorghe Roșca, toți din Comarnic (Prahova) și **Ion Zecheru** din Sohodol (Făgăraș). Toți erau muncitori zilieri, prezenți săptămânal în Sinaia, unde erau angajați pentru diverse lucrări. Pe perioada prezenței în Sinaia, erau cazați la casa Lazaride, de lângă pârâul Peleş. Patru dintre ei sapă în data de 13 aprilie pe terenul Vericeanu și găsesc mai multe topoare, pe care seara le împart cu ceilalți colegi la casa Lazaride.

9. Aron Jinga din Predeal (Prahova), sergent în Compania a 8-a Dorobanți și șef de garnizoană în Predeal, dar și pădurar cu schimbul în administrația Moșiei Regale din Sinaia. Este cel care reia săpătura a doua zi, 14 aprilie, când au mai fost găsite încă două topoare.

10. Petre Peseta, cetățean italian, zidar de meserie, stabilit împreună cu fratele său (Ion Peseta) la Sinaia, era de asemenea solicitat la diverse lucrări de construcții din zonă și pare să fi fost, alături de Lațo Valentino, unul dintre cei însărcinați de Vericeanu cu construcția vilei. Asistă la săpătura organizată de Aron Jinga și ia unul dintre cele două topoare descoperite cu acel prilej.

11. Ion T. Ionescu, subprefect al *Plaiului Prahova* și agent auxiliar al Poliției Judiciare. A fost anunțat de Tocilescu de descoperirea depozitului și însărcinat cu recuperarea pieselor. În zilele de 17–18 aprilie, asistat de M. Stroilescu și C. Provincianu, efectuează ancheta, obține mărturiile celor implicați și recuperează 21 dintre cele 22 de topoare descoperite în zilele de 13 și 14 aprilie. Participă de asemenea la săpătura organizată de Tocilescu în 17 sau 18 aprilie, în urma căreia au mai fost descoperite cinci topoare.

¹⁵ Soroceanu 2012, p. 159–161, pl. 64–70, 71/1–5.

¹⁶ Acest *Proces Verbal* face parte din *Dosarul Muzeului de Antichități* pe anul 1890, paginile 55–60.

¹⁷ *Dosarul Muzeului de Antichități* pe anul 1890, paginile 73–74.

¹⁸ <https://old.biblacad.ro/bnr/brmautori.php?aut=v&page=400&&limit=20>.

¹⁹ De exemplu, numele său apare pe lista persoanelor din județul Argeș eligibile pentru Senat în 1884 (*Monitorul Oficial al României*, nr. 88, 1884, p. 1964). Vezi de asemenea Panu 1892, p. 169–171.

²⁰ Danilceac 2024, p. 357, nota 6.

16

1890. Aprilie 20.

-57-

55

1999.

Cele douăzeci și șase toporase
aduse de noi de la Sinaia și vor
inventoria și expuse în deschișura
preistorică a Muzeului, prin Domniule Director!
portându-se în Ministerul

Coșciuc

Am onoare a înainta Domniei Voastre aici anexat o
copie după procesul verbal dusat de noi la comuna Ur-
bana Sinaia, relativ la gășirea celor 26. toporase de ar-
mă de către lucrători pe terenul Domniei Voastre pe cîn-
dă săpa pentru scătore de glic (branze cu iarbă) aciasta
spre satisfacerea dorinței exprimate de Domnia Voastră d'ac-
passa un exemplar de Proces Verbal. —

Tot odată vă înaintăm și un toporas luat de noi
de la Șosea George Ștepcă din Comuna Comarnicul și cu sa-
re de completare numărul de 26. gășite și consemnate în
Procesul Verbal. —

Dine voită vă rog Domniule Director, a primi încredințarea
considerațiunei noastre.

Sub-Prefect. I. T. Ionescu

Domniule Sale
Domniule Directorul Muzeului Național Secția
Arhitecturilor din București. —

Figura 1. Prima pagină a Procesului Verbal întocmit de subprefectul Ion T. Ionescu, în data de 20 aprilie 1890 (arhiva IAB, D 7: 1888–1890, Dosar 1890, fila 55).

Figure 1. The first page of the Procesul Verbal (official record) drawn up by Subprefect Ion T. Ionescu on 20 April 1890 (IAB archive, D 7: 1888–1890, File 1890, fol. 55).

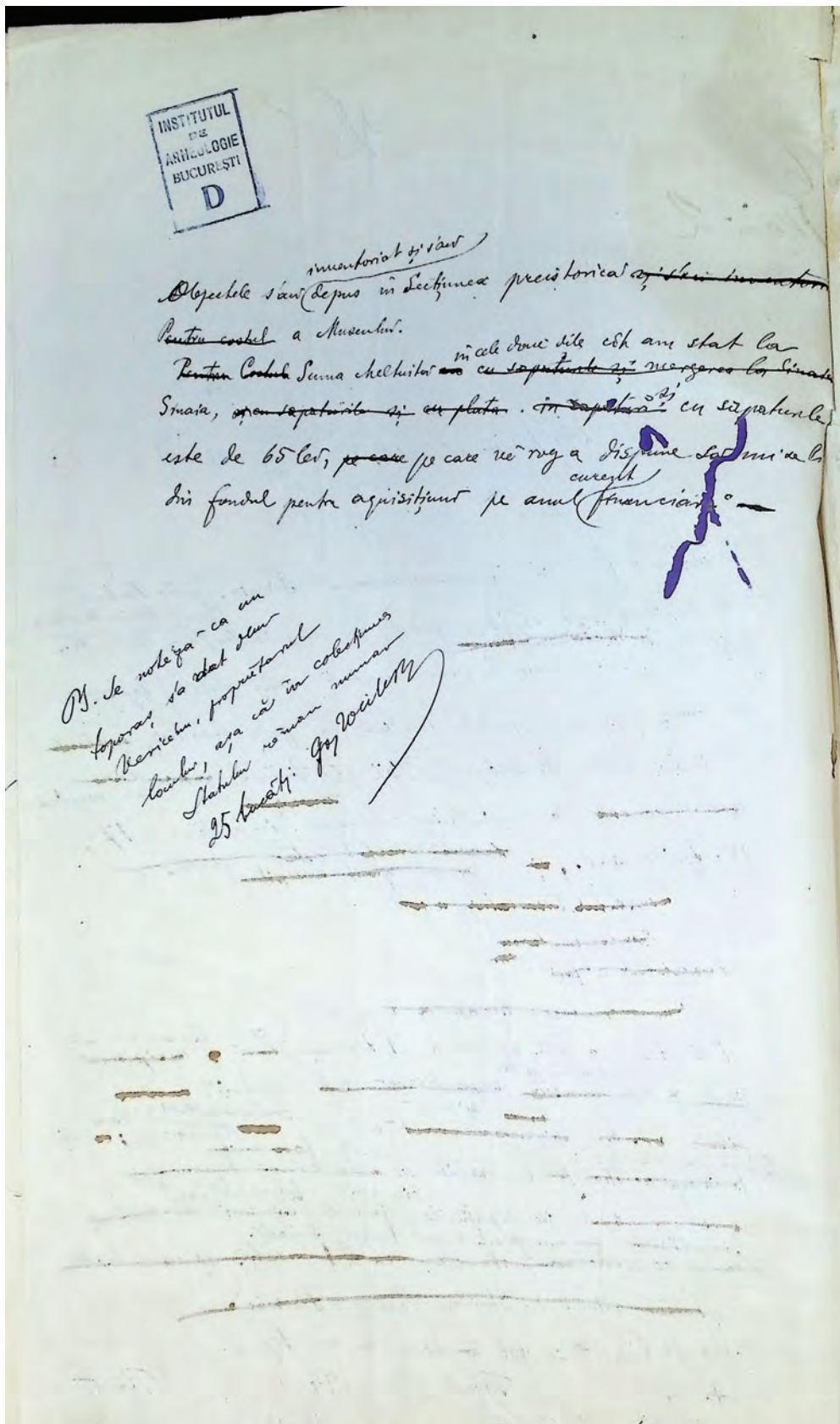

Figura 4. Pagina 2 a Raportului întocmit de Grigore Tocilescu pentru Ministrul Cultelor, la 2 mai 1890 (arhiva IAB, D 7: 1888–1890, Dosar 1890, fila 73 verso).

Figure 4. Page 2 of the report drawn up by Grigore Tocilescu for the Minister of Cults on 2 May 1890 (IAB archive, D 7: 1888–1890, File 1890, fol. 73 verso).

LOCUL DESCOPERIRII

Astăzi este dificil de găsit locul exact al descoperirii, strada Poiana Florilor nemaifiind prezentă în nomenclatorul străzilor din Sinaia. Există o stradă numită Aleea Florilor, situată în cartierul Furnica, însă corespondența celor două nu poate fi probată. Ținând cont de amploarea construcțiilor imobiliare și a sistematizării urbane din această stațiune turistică, zona a suferit cu siguranță modificări de peisaj semnificative în ultimii 135 de ani. O carte poștală din 1908 oferă o vedere către Poiana Florilor (Fig. 5), imaginea redând peisajul existent la 18 ani de la descoperirea depozitului. Este foarte probabil ca strada respectivă să se fi aflat în zona de case din planul apropiat al imaginii, astfel încât putem presupune că locul descoperirii se află pe una dintre pantele colinelor respective²¹.

Din declarația dată de Aron Jinga în timpul anchetei, aflăm că locul lui Al. Vericeanu se afla la Valea Iancului. Acesta este un pârâu, afluent al Prahovei dinspre vest, care străbate Sinaia de la vest la est aproximativ prin zona centrală. Este de presupus că locul pe care s-a construit vila lui Vericeanu era relativ central raportat la topografia de astăzi a orașului. Ținând cont de aceste date și presupuneri, cea mai probabilă localizare a terenului respectiv este perimetrul actual al străzilor Mihail Kogălniceanu, Aleea Iancului și Avram Iancu (Fig. 6).

DECLARAȚIILE DIN ANCHETĂ CONFORM PROCESULUI VERBAL DIN 17 APRILIE 1890

1. Ion Dumitru: *de 19 ani, român, ortodocs, muncitor și domiciliat în Comuna Comarnicu a declarat că vineri 13 corent, lucrând la scoatere de brazde împreună cu Ion Turea, Dumitru Turea și Iacov Turea dupe locul Dlui Vericeanu fiind puși de stăpînul său Lațo Valentino a găsit la Suprafață un număr de 18 sau 19 Toporașe pline de rugină pe care scoțîndule de acolo lea strîns la un loc, că eșind seara din Lucru Fie care din ei a luat cîte un număr din ele, cu care a venit la conac, Casa Dlui Lazaride din Sinaia unde se afla mai mulți consăteni de ai Loru, veniți la Sinaia pentru lucru, că depunînd în apropiere de focul ce era făcut în curtea caselor și la care și făceau demîncare toate acele Toporașe, că fiind întrebați de cei lanți că ce sunt fiarele alea, dînși lea spus cum și unde lea găsit, că împinși de curiozitate a luat fie care din Trînele spre ale observa, proprind fie care cîte ceva fără să șcie numărul, că a oprit și el Trei Toporașe pe care lea dus acasă la Comarnicu, și pe care declară că le înapoiază, nefiindui de nici un folos; n'a asistat la săpătura²² făcută pe Locul unde a găsit Toporașele și nici șcie de către cine sa făcut.*

Aceasta este declarația sa o susține prin punerea de deget ne știind a scri.

2. Ion Turea: *de ani 17, român, ortodocs, muncitor, cu domiciliu în Comuna Comarnicu, fiind cercetat de noi a făcut aceeași Declarație ca și Ion Dumitru, încredințîndune că din acele Toporașe el aluat patru pe care lea dat Fratelui său vitrig anume Haralampie Ion cu obligație de ale duce acasă la Comarnicu, ceea ce Haralampie a și făcut, declarînd în acelaș timp că el le restituie ne avînd ce face cu ele, mai adaogă că a asistat sîmbătă seara la săpătura făcută de Sergentul Aron Jinga, de Pădurarul Vasile Ionescu, de Italianul Petre Peseta și un alt Italian pe care nul cunoașce, der că în urma săpături făcută nu sa mai găsit de cît două Toporașe, luînduse unul de Italianul Petre Peseta și unul de Ion Zecheru, acesta este Declarația sa o susține prin punere de deget ne știind scri.*

3. Dumitru Turea: *de ani 17, român ortodocs, muncitor, cu domiciliu în Comuna Comarnicu, cercetat de noi a susținut întocmai declarațiunea lui Ion Dumitru și cu adăogire că el a luat trei din acele Toporașe pe care lea dus acasă la Comarnicu și pe care le restituie ne fiindui de folos, despre săpătura ce sa făcut sîmbătă seara pe locul unde sa găsit Toporașele nu șcie nimic fiind dus la Comarnicu, aceasta fiind Declarația sa o susține și subscrie prin punere de deget, ne știind scri.*

4. Gheorghe Cărstea: *de ani 19, român, ortodocs, muncitor, cu Domiciliu în Comuna Comarnicu cercetat de noi în cauză a declarat că vineri seara 13 corent dupe eșirea din Lucru sa întîlnit cu prietenul său Ion Dumitru care ea arătat nișce Toporașe ruginite și care ea declarat că lea găsit pe locul Dlui Vericeanu pe cînd săpa pentru a scoate Brazde cu iarbă, că cerîndui Ion Dumitru ai da și lui un Toporaș acesta ia dat unul pe care l restituie ne avînd trebuință de el, despre săpătura ce sa făcut pe Locul unde sa găsit acele Toporașe, declară că nu are nici o cunoșcință. Aceasta este declarațiunea sa pe care o sub ține prin punere de Deget ne știind scri.*

5. Ion Ghiță Dodoțu: *de 19 ani, român ortodocs cu domiciliu în Comuna Comarnicu cercetat de noi a declarat, că vineri seara 13 ale corentei sa întîlnit în Drum cu Ion Dumitru care ea spus că săpînd pe locul Dlui Vericeanu pentru a scoate Brazde cu iarbă a găsit sub brazde nișce Toporașe, pe care arătînduile lea văzut că era în număr de șapte și că cerîndui ai da și Lui unul, Ion Dumitru ea dat două spunîndui că nu are ce face cu ele, pe care luîndule lea pus sub nișce scînduri*

²¹ Așa cum observă și Tudor Soroceanu, descrierea condițiilor de descoperire ale depozitului sugerează faptul că locul de depunere se afla pe o pantă (Soroceanu 2012, p. 159).

²² Se referă la săpătura făcută de Aron Jinga în data de 14 aprilie.

Figura 5. Carte poștală cu vedere spre Poiana Florilor din Sinaia (Editura AD Maier și D. Stern, 1908).

Figure 5. Postcard showing a view towards Poiana Florilor in Sinaia (AD Maier and D. Stern, publisher, 1908).

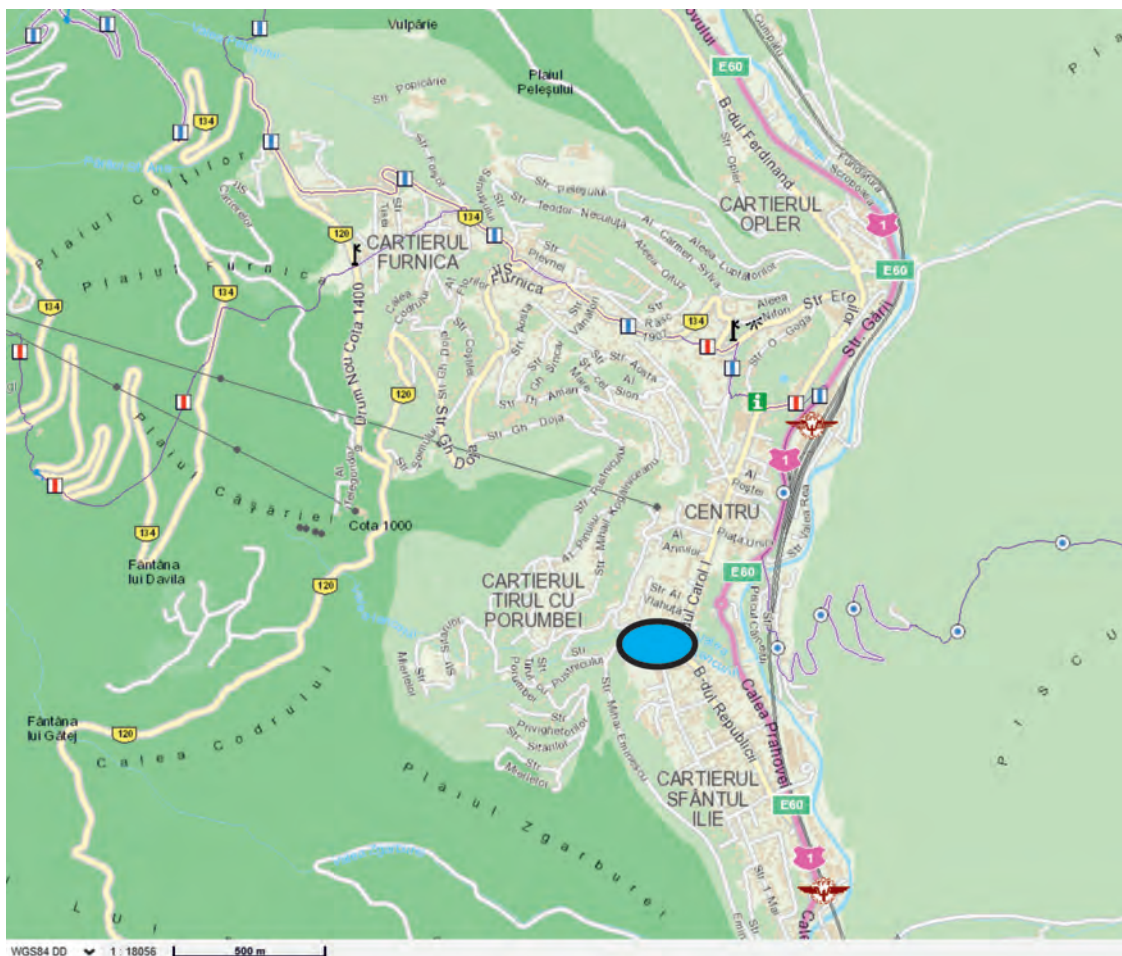

Figura 6. Amplasarea cea mai probabilă a locului descoperirii (albastru), raportată la topografia actuală a orașului Sinaia.

Figure 6. The most probable location of the discovery site (in blue), in relation to the present-day topography of the town of Sinaia.

și pe care declară că le înapoiază ne fiindui trebuincioase, mai declară că a asistat și la săpătura ce sa făcut sîmbătă seara de către Sergentul Aron Jinga, de Pădurarul Vasile Ionescu Italianul Petre Peseta și Ion Peseta, că cu ocazia acestă săpătură nu sa mai găsit de cît două Toporașe, care sau luat unul de Italianul Petre Peseta și unul de Ion Zecheru, acesta fiind declarațiunea sa o susține prin proprie semnătură.

Semnătura de mai sus fiind proprie se atestă de noi și cu adăogire că cele două Toporașe sau luat de noi de la Ion Ghiță Dodoțu.

6. Ion Zecheru: de ani 18, Romîn, ortodocs, muncitor din Comuna Sohodolu ținutul Făgărașului, Transilvania cercetat de noi a declarat că întîlninduse Sîmbătă seara cu Ion Dumitru din Comuna Comarnicu avăzut la el nișce Toporașe ruginite că cerînd sai dea și lui unul din Ele, Ion Dumitru ea dat unul pe care la luat și la pus în dăsagi săi spre păstrare, că tot în aceeași seară a mersu și el de a asistat la săpătura ce sa făcut în locul unde se găsise Toporașele de către Ion Dumitru și cu cei lanți Tovarăși, că săpătura sa făcut de către Sergentul Aron Jinga, Pădurarul Vasile Ionescu, Italiani Petre Peseta și Ion Peseta, că cu ocazia săpături sa mai găsit două Toporașe luînduse unul de către Italianul Petre Peseta ear cel lant sau luat de Elu fiind în posesiea sa două cu cel luat de la Ion Dumitru și pe care declară că le restituie ne avînd ce să facă cu ele. Aceasta este Declarațiunea sa care o susține prin propria semnătură.

7. Gg. Gg. Roșca: de ani 18 romîn, ortodocs, muncitor, și domiciliat în Comuna Comarnicu cercetat de noi a declarat că vineri seara 13 corent, întîlninduse cu Dumitru Turea, acesta ea arătat mai multe Toporașe și ea spus că lea găsit în timpul zilei pe locul Dlui Vericeanu unde era puși de Stăpînul său Lațo Valentino pentru a săpa și a scote brazde de larbă că cerîndui săi dea și lui unul, Dumitru Turea ea dat unul pe care el la pus în dăsagi Tatălui său Gg. Roșca ce se afla în Sinaia care sa dus cu el acasă la Comarnicu, declarîndule că'l restituie neavînd ce face cu el, la săpătura ce sa făcut în timpul nopti declară că na fost și nici nu știe de către cine sa făcut, aceasta este Declarația sa o subține prin punere de deget neșciind scri.

8. Sergentul Aron Jinga: de ani 24 domiciliat în Comuna Predealu cercetat de noi a declarat că sîmbătă 14 corent, fiind ordonat de Dlu Administrator al Moșii Regale în al căreia serviciu se găseșce ca Pădurar d'a merge în Comuna Sinaia unde să măso're nișce nisip ce se luase din proprietatea Regală de către Italianul Petre Peseta, că mergînd a măsura nisipu și pe cînd se găsia încă acolo a aflat de la mai mulți muncitoru din Comarnicu care era angajați în lucru de Petre Peseta și Lațo Valentino că în precedenta zi vineri 13 corent sa găsit de către nișce lucrători din Comarnicu pe cînd scotea la Brazde cu earbă pe locul Dlui Vericeanu din valea lancelui Strada Poiana Florilor, mai multe Toporașe că fiind curios a vedea și el Toporașele, găsite a cerut lucrătorilor ai arăta și lui unu că dintre toți lucrători numai Gg. Cârstea au avut unul, pe care cerînduil de al vedea acesta ila dat că dupe ce la observat a cerut lu Gg. Cârstea ca să il dea Lui, care a refuzat de ail da, spunîndui că dacă vrea să aibă un asemenea Toporaș să se ducă la casa Dlui Lazaride de lîngă rîul Peleşul unde sunt lucrători care leau găsit și care avînd mai multe îi p'ote da și lui și că să se adreseze la Soldatul Turea Dinu că acesta are săi dea, că mergînd la Casa Dlui Lazaride unde ise indicase de acei lucrători al căroro nume nu'le cunoașce și întrebînd despre Soldatul Turea Dinu acesta se afla lucrînd în altă parte de cît la Dlu Lazaride, că adresînduse la oameni ce lucra la Dlu Lazaride, lea cerut săi dea un Toporaș, ear aceștia ea arătat Vatra Focului din curtea Dlui Lazaride unde spunîndui că nu se mai găsesc din acele Toporașe ea spus că că pot să le ea și pe to'te căci ei nu are ce face cu ele, că mergînd la locul ce'l arătase a găsit în apropiere de Vatra Focului cinci Bucăți Toporașe ruginite pe care dupe ce lea observat lea luat și a plecat cu Dînsele, că deaci a plecat la Valea Rea unde voea a da nișce brazii din Plantația Regală pentru Dlu Al. Ghica, acolo a găsit pe cumnatul său Vasile Ionescu unde lea găsit căruia spunîndui împreună sa sfătuit ca să cerce a săpa mai adînc în acel locu căci poate va găsi și altă avere îngropată acolo că pe la ora șapte a plecat cu Vasile Ionescu să întîlne'scă pe oameni care le găsise și împreună să meargă ca să sape acolo că pe la podul peleşului sau întîlnit cu ei venind de la lucru, între toți a cunoscut pe Turea Dinu că vorbindule oamenilor și spunîndule Hotărîrea lor de amerge să sape acolo, la invitat ca să meargă și ei ca să le arate adevăratul punct, unde a găsit Toporașele și se asiste la săpătura ce au se facă, căci po'te norocul lor se va găsi și altă avere îngropată că, dintre oameni ce se afla pe Podul Peleşu au mersu împreună cu cei șapte între care Turea Dinu pe care cunoșcea ear pe cei Lanți nu că sosind acolo sa mai adunat și alți lucrători, cum și Italianul Petre Peseta cu fratele său Ion Peseta, că începînd săpătura în de fața tuturor și săpînd pînă la adîncimea ca un metru ear în lărgime ca doi metri a găsit în pămînt ce deja mai era săpat la o adîncime ca 40 cm 2 Toporașe; iar mai departe na mai găsit nimic, unul din cele două Toporașe sa luat de către Petre Peseta; iar cel de al doilea de către Băeatul Ion Zecher, dupe care vâzînd că nu se mai găseșce nimica au plecat declarînd tot de o dată că cele cinci toporașe le restituie ne fiindui trebuincioase.

Aceasta este declarația sa pe care o subține prin propria semnătură și cu adăogire că cele cinci Toporașe aflate asupra sa ni sa înmînat.

9. Petre Peseta: supus Italian de religie Catolică de ani Treizeci și Trei (?) Profesiea Zidar cu domiciliul în Comuna Urbană Sinaia, cercetat de noi a declarat, că sîmbătă 14 ale corentei pe la orele 2 pos. meridiane a venit la dînsul Aron Jinga pădurar Regal trimis de Dlu Administrator al Moșii regale pentru case măso're nișce nisip ce se luase dupe Proprietatea

Regală, că Aron Jinga informându-se despre găsirea unor Toporașe de către niște Lucrători ce Lucra la scoaterea de brazde de pe locul Dlui Vericeanu că voind a vedea și dînsul din acele Toporașe Găsite, a cerut Lucrătorilor ce se afla de față ai arăta și lui unul și pentru că dintre toți numai Gg. Cârstea posedă un asemenea Toporaș, acesta la dat lui Aron Jinga, care dupe ce la observat la restituit earăși lui Gg. Cîrstea, că Aron Jinga aopiniat că în Locul unde sa găsit aceste Toporașe trebuie să mai fie și altă avere îngropată și că mai pă seară va veni să sape mai adînc spre a vedea ce este acolo, că pe la orele 7 1/2 seara Aron Jinga însoțîți de mai mulți o'meni Lucrători al cărorea nume nu le cunoșce a venit la locul unde se găsise Toporașele și rugîndul ca să'i înlesnească o sapă și o lopată cu care se p'ată săpa ea dat instrumentele cerute și mergînd chear singur acolo a stat de față la săpătura făcută și a văzut că sa mai găsit încă alte Două Toporașe la o adîncime de 15-20 cm în pămînt care deja era săpat mai înainte, alte obiecte declară că na mai văzut, că sar fi găsit, că unul dintre cele două Toporașe găsite la săpătura făcută sa luat de el și pe care 'la dat Dlui Lazaride din București care se afla la Sinaia în ziua de 15 corent.

Aceasta este declarația sa o susține prin propria semnătură.

10. Ion T. Ionescu: Dupe care investigațiuni însoțit de Dlu Tocilescu Directorul Muzeului Național secția a antichităților neam transportat din nou la locul unde sa găsit de către Lucrători cele două zeci și una Bucăți Toporașe și am pus de sau făcut noi săpături în prezența noastră și am mai găsit încă cinci Bucăți Toporașe în pămîntul ce deja era săpat de mai înainte și ast-fel cu cele două zeci și unu Toporașe găsite de muncitori și care ni sa înmînat și cu cele cinci găsite în urma săpături în asistența noastră însumează două zeci și șase Bucăți Toporașe care sau luat de Dlu Director Tocilescu spre ale depune la Muzeu.

Constatăm că am pus obligațiune Dlui Primar al Urbei Sinaia de a fi cu cea mai mare supraveghere în cazul cînd se va mai găsi asemenea obiecte sau altele de ori ce natură ar fi să le ia și săle înaintează Sub.Prefectului de unde să trimiță Locului în drept.

Din această pitorească, dar foarte amănunțită consemnare a faptelor, pe care am transcris-o ca atare din dorința de a păstra spiritul vremii, și prin coroborarea datelor menționate, rezultă că, în urma celor trei runde de săpături, din zilele de 13, 14 și, probabil, 17 aprilie, au fost descoperite 27 de topoare: 20 de piese în 13 aprilie (împărțite între opt persoane, toate recuperate), două piese în 14 aprilie (împărțite între două persoane, doar unul recuperat) și cinci piese în 17 aprilie (săpătura Tocilescu) (Tab. 1). După fiecare declarație, Ionescu menționează explicit că persoana respectivă a predat piesele pe care le dobândise, cu o singură excepție: Petre Peseta; acesta a declarat că toporul însușit în data de 14 aprilie l-a dat a doua zi lui Lazaride, gazda muncitorilor, piesa nemaifiind recuperată vreodată.

Persoană	Număr piese însușite	Data descoperirii	Număr piese recuperate
Ion Dumitru	3	13 aprilie	3
Ion Turea	4	13 aprilie	4
Dumitru Turea	3	13 aprilie	3
Ghe. Cârstea	1	13 aprilie	1
Ion Ghiță Dodoțu	2	13 aprilie	2
Ghe. Ghe. Roșca	1	13 aprilie	1
Aron Jinga	5	13 aprilie	5
Ion Zecheru	2	13 și 14 aprilie	2
Petre Peseta	1	14 aprilie	Nerecuperat
Total	22	13-14 aprilie	21

Tablelul 1. Situația topoarelor descoperite în 13-14 aprilie 1890.

Table 1. Inventory of the axes discovered on 13-14 April 1890.

Cum aminteam mai sus, în monografia sa din 1970, Alexandru Vulpe introduce informația că un topor a fost donat Mănăstirii Sinaia, fără să precizeze când și în ce condiții²³. Este posibil, fără a putea fi probat, ca piesa ajunsă în posesia lui Lazaride să fi fost donată de el sau de urmașii săi Mănăstirii Sinaia.

²³ Vulpe 1970, p. 46, nr. 154-177.

*Inventorarea obiectelor arheologice
siunile museului national de
M. DCCC.*

<i>Calendar</i>	<i>Luna.</i>	<i>Ziua</i>	<i>Natura obiectelor.</i>	<i>Detalii</i>
<i>34</i>	<i>April</i>	<i>30.</i>	<i>Douăzeci și patru toporase de bronz; găurile de miste locuitorii in ocaciunea săpării unor brazde de țarbă pe strada Poiana Florilor, care se la puz țero gradina a unui vile de la Sinaia.</i>	<i>Regatul Pol. Prof. dr. nr. Plăcut, Poiana nr. 4990 din 30 April nr. 4991. Regatul Suediei Museum. nr. 4992. nr. 36 din 2. i. Mart.</i>
<i>35</i>	<i>April</i>	<i>24.</i>	<i>O Esarpă cu care a fost lăsat Voda Cuxa în morcior.</i>	<i>Ordinul Ministerului Culturii nr. 4039 din 27 April</i>
<i>30</i>	<i>Mai</i>	<i>12.</i>	<i>Un gobelin Frances Aubuson; 2) Obiecta (coffort) de muntă; 3) Gravură aliu Albrecht Dürer 4) Un crucifix mare în placi de argint d'aurite; 5) Mic pahar de mucă de cocus cu capace de argint suflet cu aur; 6) Mare pahar de sticlă din anul 1644. 7) Un orolo- giu mare rotund de aramă. 8) Un vas rotund de argint suflet cu aur în formă de butelie. 9) Un bazonier de fer din secolul XVI.</i>	<i>12 Mini. a. c. Tărnich muzeului de Ist. Etnost Soc. din Pragă; comunicarea Minister. Culturii nr. 4039 din 27 April este prezent în ordinul nr. 4009 din 22. i. Mart. anul 1890</i>
<i>37</i>	<i>"</i>	<i>22.</i>	<i>Un pumnal al lui Samușeanu</i>	<i>Societ. de Ist. Arh. din București nr. 4039 din 27 April este prezent în ordinul nr. 4009 din 22. i. Mart. anul 1890</i>
<i>38</i>	<i>"</i>	<i>30.</i>	<i>Colectiune de plumburi. Treizeci și opt mamele variate cu diferite imprime: domnia</i>	

Figura 7. Extras din Registrul-inventar al MNA pe anul 1890, cu înregistrarea topoarelor de la Sinaia (arhiva IAB, Catalog MNA 1875–1909, fila 72 verso).

Figure 7. Extract from the MNA Inventory Register for the year 1890, recording the axes from Sinaia (IAB archive, MNA Catalogue 1875–1909, fol. 72 verso).

O informație foarte interesantă oferită atât de Jinga, cât și de Peseta în timpul anchetei, care nu a fost preluată în literatura de specialitate ulterioară, este faptul că cele două topoare din 14 aprilie au fost găsite în zona deja săpată cu o zi înainte, nu în cea lărgită. Diferența este că ele au apărut la o adâncime mai mare, circa 0,20 m (de la nivelul de săpare) sau 0,40 m (de la nivelul de călcare). Aceeași observație apare și la Ionescu, când prezintă săpătura pe care a realizat-o Tocilescu, probabil în 17 aprilie. Nu se precizează adâncimea la care au fost găsite, însă apare informația că și ultimele cinci piese au apărut tot în zona săpată inițial, în data de 13 aprilie. Putem presupune astfel că topoarele au fost depuse într-o groapă cu o adâncime de circa 1m.

ISTORICUL DEPOZITULUI DE LA RECUPERARE PÂNĂ ASTĂZI

Numărul de 26 de topoare ajunse în colecțiile MNA este menționat explicit de subprefectul Ionescu pe prima pagină a *Procesului Verbal* (Fig. 1): *Am ono're a în'ainta Domniei Vo'stre aci anexat o copie dupe procesul verbal dresat de noi la comuna Urbană Sinaia, relativ la găsirea celor 21 toporașe de aramă de către lucrători pe terenul Domnului Vericeanu pe cîndu săpa pentru sco'tere de gлии (brazde cu iarbă) aciasta spre satisfacerea dorinței exprimate de Domnia Vo'stră d'a poseda un asemenea esamplar de Proces Verbal. Tot odată vă în'aintăm și un toporaș luat de noi dela Gghe. Gheorghe Roșca din Comuna Comarnicul și cu care se completează numărul de 26 găsite și consemnate în Procesul Verbal²⁴. Cifra este confirmată de o adnotare a lui Tocilescu, tot pe prima pagină a *Procesului Verbal*: *Cele două zeci și șase toporașe aduse de noi dela Sinaia se vor inventaria și expune în Secțiunea preistorică a Muzeului, raportându-se și Ministerului.**

Nr. crt.	Nr. inv. MNIR actual	Nr. inv. MNIR vechi	Nr. inv. MNA vechi	Nr. analiză SAM	Nicolescu-Otin 1913 (fig.)	Andrieșescu 1915 (fig.)	Vulpe 1970 (fig.)	Petrescu-Dîmbovița 1977 (nr.)	Soroceanu 2012 (nr.; fig.)
1	13176	15812/5398	5398	8644	-	-	11/158	11	1
2	13177	15809/5389	5389	8638	-	-	11/177	2	2; 64/1
3	13178	15809/5390	5390	8639	-	-	11/175	3	3; 64/2
4	13179	15810/5392	5392	8640	-	-	11/161	5	4; 64/3
5	13180	16555/5395	5395	8656	-	-	11/169	8	5; 65/1
6	13181	15812/5396	5396	8642	-	-	11/173	9	6; 65/2
7	13182	15813/5404	5404	8649	-	2	11/174	17	7; 65/3
8	13183	17317/5393	5393	8655	-	-	11/170	6	8; 66/1
9	13184	15813/5402	5402	8647	-	-	11/176	15	9; 66/2
10	13185	15813/5401	5401	8646	-	-	11/160	14	10; 66/3
11	13186	15812/5399	5399	8645	-	-	11/171	12	11; 67/1
12	13187	15813/5403	5403	8648	-	-	11/162	16	12; 67/2
13	13188	15812/5397	5397	8643	-	-	11/172	10	13; 67/3
14	13189	15813/5405	5405	8658	-	-	-	18	14; 68/1
15	13190	15813/5406	5406	8650	-	-	11/164	19	15; 68/2
16	13191	15813/5407	5407	8659	-	-	11/168	20	16; 68/3
17	13193	15814/5410	5410	8652	-	-	11/166	23	18; 69/1
18	13194	15815/5412	5412	8653	12	-	11/167	25	19; 69/2
19	15877	16549/5411	5411	8661	-	1	11/156	24	20; 69/3
20	15878	16552/5409	5409	8660	-	-	11/163	22	21; 70/1
21	15879	15811/5394	5394	8641	-	-	11/155	7	22; 70/2
22	15880	16551/5400	5400	8657	-	-	11/154	13	23; 70/3
23	15881	15809/5388	5388	8637	-	-	11/157	1	-
24	15882	15813/5408	5408	8651	11	-	11/165	21	-
25	15883	16550/5391	5391	8654	-	-	11/159	4	24; 71/1

Tablelul 2. Corespondența topoarelor de la Sinaia cu numerele de inventar (MNA, MNIR), analizele SAM și piesele publicate de-a lungul timpului.

Table 2. Correspondence between the axes from Sinaia and the inventory numbers (MNA, MNIR), SAM analyses, and the items published over time.

²⁴ Analizând grafia, pare foarte probabil ca această primă pagină a *Procesului Verbal* să fi fost scrisă de subprefectul Ionescu, iar restul, cuprinzând declarațiile de mai sus, scris de unul dintre asistenții săi (M. Stroilescu sau C. Provincianu).

De aceea este curios faptul că în *Registrul-inventar* al MNA, la poziția 34 din 30 aprilie 1890 (Fig. 7), deci la zece zile de la preluarea celor 26 de topoare, sunt înregistrate doar 24 de piese descoperite pe strada Poiana Florilor din Sinaia.

Despre una dintre cele două piese neînregistrate în inventar știm că a fost dată de Tocilescu lui Vericeanu, proprietarul terenului din Sinaia unde a fost găsit depozitul. Faptul este consemnat pe ultima pagină a *Procesului Verbal*, adnotat sub semnături și ștampilă: *Am primit un toporaș din cele găsite în săpăturile făcute pe locul meu, urmat de semnătura din care se poate deduce numele A. Vericeanu* (Fig. 2). Donația este confirmată de Tocilescu în *Raportul* către Ministrul Cultelor ca observație pe ultima pagină (Fig. 4): *Se note'ză că un toporaș s'a dat Dlui Verice'nu, proprietarul locului, așa că în colecțiunea Statului rămân numai [?] 25 bucăți.*

Despre cel de-al doilea exemplar neînregistrat în inventar, putem presupune că este cel trimis la Gröningen, unde a fost analizat de dr. Köhler²⁵. Ulterior el a revenit în colecția MNA, așa încât în Catalogul publicat de Tocilescu în 1906 se menționează clar prezența a 25 de topoare de la Sinaia între obiectele de metal din epoca bronzului²⁶. Ele se găseau ca atare și în anii 1960, când au fost incluse în analizele proiectului SAM, fiind preluate la începutul anilor 1970 de MNIR, în colecțiile cărui se păstrează și astăzi²⁷.

Acest transfer a dus și la schimbarea numerelor de inventar ale pieselor. Provocarea principală a fost de a identifica și de a stabili corespondența între piesele publicate de diverși autori pe parcursul a circa 100 de ani, în condițiile în care numerele de inventar primite la MNA au fost schimbate la MNIR de mai multe ori de-a lungul timpului, iar o identificare corectă a lor este importantă mai ales din perspectiva analizelor chimice realizate pentru întreg lotul în cadrul proiectului SAM. Mai mult, toate cele 25 de topoare prezintă caracteristici tipologice similare și dimensiuni foarte apropiate, ceea ce provoacă confuzii în identificarea lor piesă cu piesă. Am încercat o astfel de corespondență (Tab. 2), cu mențiunea că această corespondență a pieselor este cea mai probabilă, însă nu certă.

CONCLUZII

Dincolo de pitorescul acestei povești, documentele de arhivă scoase la lumină după atâția ani ilustrează un crâmpei din istoria arheologiei românești și lămuresc în bună măsură condițiile de descoperire și numărul pieselor componente ale depozitului de la Sinaia. Putem astfel afirma, cu un grad foarte mare de probabilitate, că în aprilie 1890 au fost găsite 27 de topoare, dintre care se mai păstrează 25, două fiind înstrăinate încă din acea vreme. Demersul arată totodată potențialul pe care îl au arhivele în acest sens. Nu în ultimul rând, așa cum afirmam la început, modul în care au acționat Grigore Tocilescu și subprefectul Ion T. Ionescu poate fi oricând luat ca exemplu de responsabilii de astăzi ai protejării patrimoniului arheologic al României.

BIBLIOGRAFIE

- Andrieșescu 1915 – I. Andrieșescu, *Asupra epocii de bronz în România*, BCMI 8, 1915, p. 157–169.
- Băjenaru 2026 – R. Băjenaru, *The Bronze Age Hoard of Shaft-hole Axes from Sinaia (Romania)*, în: R. Băjenaru, D. Hortopan (eds.), *1st Symposium of Balkan Prehistory*, Târgu Jiu, 2026 (sub tipar).
- Danilceac 2024 – O. Danilceac, *Orașul Cahul la graniță de țară și hotar de epocă. Inițiative economice și social-culturale ale familiei Caravasilie în perioada 1856–1878*, Patrimoniul cultural de ieri – implicații în dezvoltarea societății de mâine 7, 2024, p. 354–359.
- Dunăreanu-Vulpe 1930 – E. Dunăreanu-Vulpe, *Sull' origine e l'evoluzione delle scuri di rame carpato-danubiane*, EphemDac 4, 1930, p. 181–211.
- Junghans et alii 1968 – S. Junghans, E. Sangmeister, M. Schröder, *Kupfer und Bronze in der frühen Metallzeit Europas. Studien zu den Anfängen der Metallurgie*, Bd. 2, 3 *Katalog der Analysen Nr. 985–10040*, Berlin, 1968.
- Moisil 1910 – C. Moisil, *Privire asupra antichităților preistorice ale României*, BCMI 3, 1910, p. 115–124.
- Much 1893 – M. Much, *Die Kupferzeit in Europa und ihr Verhältnis zur Kultur der Indogermanen*, Jena, 1893.
- Müller-Karpe 1980 – H. Müller-Karpe, *Handbuch der Vorgeschichte IV. Bronzezeit*, München, 1980.
- Nestor 1933 – I. Nestor, *Der Stand der Vorgeschichtsforschung in Rumänien*, BerRGK 22, 1932 (1933), p. 11–181.
- Nestor 1960 – I. Nestor, *Începuturile societății gentilice patriarhale și ale destrămării orânduiri comunei primitive. Epoca bronzului*, în: C. Daicovicu (ed.), *Istoria României*, I, București, 1960, p. 90–113, 114–132.
- Nicolescu-Otin 1913 – C. Nicolescu-Otin, *Contribuțiuni la metalurgia antică a cuprului în țerile locuite azi de Români*, Publicațiunile Fondului Vasile Adamachi (Academia Română) 38, 1910–1913, p. 397–473.
- Panu 1892 – G. Panu, *Portrete și tipuri parlamentare*, București, 1892.
- Petrescu-Dîmbovița 1977 – M. Petrescu-Dîmbovița, *Depozitele de bronzuri din România*, București, 1977.
- Soroceanu 2005 – T. Soroceanu, *Restitutiones bibliographicae et archaeologicae ad res praehistoricas pertinentes I. Contribuția lui C. Nicolescu-Otin la cunoașterea metalurgiei preistorice*, în: T. Soroceanu (ed.), *Bronzefunde aus Rumänien II. Beiträge zur Veröffentlichung und Deutung*

²⁵ Much 1893, p. 59.

²⁶ Tocilescu 1906, p. 45, nr. I–XXV.

²⁷ Mulțumită colegilor George Trohani și Sorin Oanță-Marghitu, am putut documenta toate cele 25 de piese.

- bronze- und älterhallstattzeitlicher Metallfunde in europäischem Zusammenhang / Descoperiri de bronzuri din România II. Contribuții la publicarea și interpretarea descoperirilor de metal din epoca bronzului și din prima vârstă a fierului în context european*, Bistrița – Cluj-Napoca, 2005, p. 15–46.
- Soroceanu 2012 – T. Soroceanu, *Die Kupfer- und Bronzedepots der frühen und mittleren Bronzezeit in Rumänien / Depozitele de obiecte din cupru și bronz din România. Epoca timpurie și mijlocie a bronzului*, Cluj-Napoca – Bistrița, 2012.
- Tocilescu 1906 – G. Tocilescu, *Catalogul Muzeului Național de Antichități din București*, București, 1906.
- Vulpe 1970 – A. Vulpe, *Die Äxte und Beile in Rumänien I*, PBF 9(2), München, 1970.
- Wilke 1928a – G. Wilke, *Rumänien*, în: M. Ebert (ed.), *Reallexikon der Vorgeschichte*, XI, Berlin, 1927–1928, p. 165–168.
- Wilke 1928b – G. Wilke, *Sinaia*, în: M. Ebert (ed.), *Reallexikon der Vorgeschichte*, XII, Berlin, 1928, p. 165–166.

ABREVIERI / ABRÉVIATIONS / ABBREVIATIONS

- AA – Archäologischer Anzeiger. Deutsches Archäologisches Institut, Darmstadt, München, Tübingen–Berlin
(A)ARMSI – Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice, București
ACD – Acta Classica Universitatis Scientiarum Debrecenensis, Debrecen
ActaArchHung – Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae, Budapest
ActaHistArt – Acta historiae artium Academiae scientiarum Hungaricae, Akadémiai Kiadó, Budapesta
ActaMN – Acta Musei Napocensis, Cluj-Napoca
ActaMP – Acta Musei Porolissensis, Zalău
AÉ – L'Année épigraphique, Paris.
AIIA Iași – Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”, Iași
AIIC – Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu”, Cluj
AJBA – American Journal of Biological Anthropology
AJPA – American Journal of Physical Anthropology
AK – Archaeologiai Közlemények, Pest
AnSt – Anatolian Studies, British Institute of Ankara
AnUCDC – Analele Universității Creștine „Dimitrie Cantemir”
AnUVT – Annales d'Université « Valahia » Târgoviște, Section d'Archéologie et d'Histoire
AO – Arhivele Olteniei, Craiova
ArchBulg – Archaeologia Bulgarica, Sofia
ArchÉrt – Archaeológiai Értesítő, Budapest
Argesis – Argesis. Muzeul Județean Argeș. Pitești
ArhMed – Arheologia Medievală
ArhMold – Arheologia Moldovei, Iași
AȘUI – Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași
Az Érem – Az Érem kiadványai, Budapest
Banatica – Banatica. Muzeul Banatului Montan, Reșița
BARBrSer – British Archaeological Reports. British Series, Oxford
BARIntSer – British Archaeological Reports. International Series, Oxford
BCMI – Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice
BerRGK – Bericht der Romisch-Germanische Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts, Frankfurt am Main
BibIstroPontica-P – Biblioteca Istro-Pontica. Seria Patrimoniu, Tulcea
BJ – Bonner Jahrbücher – Bonner Jahrbücher des Rheinischen Landesmuseums in Bonn, Bonn
BMC – *Coins of the Roman Empire in the British Museum*, Londra: I, *Augustus to Vitellius*, 1923; II, *Vespasian to Domitian*, 1930; III, *Nerva to Hadrian*, 1936; IV, *Antoninus Pius to Commodus*, 1968; V, *Pertinax to Elagabalus*, 1950 (H. Mattingly); VI, *Severus Alexander to Balbinus and Pupienus*, 1962 (R.A.G. Carson).
BMI – Buletinul Monumentelor Istorice, București
BMJT – Buletinul Muzeului Județean Teleorman, Alexandria
BSNR – Buletinul Societății Numismatice Române, București
Buridava – Buridava. Studii și materiale, Muzeul Județean „Aurelian Sacerdoțeanu”, Râmnicu Vâlcea
CA – Cercetări Arheologice. Muzeul Național de Istorie a României, București
Caiete ARA – Caiete ARA. Asociația Arhitectură, restaurare, arheologie, București
Carpica – Carpica. Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău
CCA – Cronica Cercetărilor Arheologice din România
CEpR – Cronica Epigrafică a României
CercIst – Cercetări Istorice, Iași
CICSA – Centrul de Istorie Comparată a Societăților Antice, Facultatea de Istorie, Universitatea din București
CIL – *Corpus Inscriptionum Latinarum*, I–XVII, Berlin
CN – Cercetări Numismatice. Muzeul Național de Istorie a României, București
CNM, V.1 – *Corpus Nummorum Moldaviae*, vol. V.1, Chișinău
CRAI – Académie des inscriptions et belles-lettres. Comptes rendus des séances de l'année ...
Crisia – Crisia. Muzeul Țării Crișurilor, Oradea

- Dacia – Dacia / Dacia Nouvelle Série. Revue d'archéologie et d'histoire ancienne. Académie Roumaine. Institut d'archéologie « V. Pârvan », Bucarest
- Danubius – Danubius. Revista Muzeului de Istorie Galați
- DHA – Dialogues d'histoire ancienne, Institut des Sciences et Techniques de l'Antiquité
- Documenta Praehistorica – Documenta Praehistorica, University of Ljubljana, Faculty of Arts, Department of Archaeology, Ljubljana
- EphemDac – Ephemeris Dacoromana, Roma
- EphemNap – Ephemeris Napocensis, Cluj-Napoca
- ERSIR – *Enciclopedia reprezentanților scrisului istoric românesc*, I – V, V. Spinei, D. N. Rusu (coord.), Suceava, 2021
- FolArch – Folia Archaeologica. A Magyar Nemzeti Múzeum Évkönyve. Annales Musei Nationalis Hungarici, Budapest
- Fontes I – *Fontes Historiae Daco-Romanae – Izvoarele istoriei României*, I, București, 1964
- Fontes II – *Fontes Historiae Daco-Romanae – Izvoarele istoriei României*, II, București, 1970
- FSI – Forensic Science International
- Glasnik – Glasnik. Srpsko Arheološko Društvo (Journal of the Serbian Archaeological Society), Belgrad
- Hierasus – Hierasus. Muzeul Județean Buzău
- HOMO – HOMO. Journal of Comparative Human Biology, Stuttgart
- Ialomița – Ialomița. Studii de cercetări de arheologie, istorie, etnografie și muzeologie, Slobozia
- IDRE – C. C. Petolescu, *Inscriptiones Daciae Romanae. Inscriptiones externae – Inscriptions externes concernant l'histoire de la Dacie*, I-II, București, 1996-2000
- IGB – G. Mihailov, *Inscriptiones graecae in Bulgaria repertae*, vol. I-V, Sofia, 1956-1970
- IGLR – E. Popescu, *Inscripțiile grecești și latine din secolele IV–XIII descoperite în România*, București, 1976
- IGRR – *Inscriptiones Graecae ad Res Romanas pertinentes*, publiées par R. Cagnat, J. Toutain, G. Lafaye, Paris, 1906-1927
- IJP – International Journal of Paleopathology
- ISM – *Inscriptiones Daciae et Scythiae Minoris antiquae. Series altera: Inscriptiones Scythiae Minoris Graecae et Latinae – Inscriptiile din Sythia Minor*: I. *Inscriptiones Histriae et vicinia – Histria și împrejurimile* (Dionisie M. Pippidi), București, 1983; II. *Tomis et territorium – Tomis și teritoriul său* (Iorgu Stoian), București, 1987; III. *Callatis et territorium – Callatis et son territoire* (Alexandru Avram), București – Paris, 1999; IV. *Tropaeum – Durostorum – Axiopolis* (Emilian Popescu), București – Paris, 2015 ; V. *Capidava – Troesmis – Noviodunum* (Emilia Doruțiu-Boilă), București, 1980; VI.2. *Supplementa 2. Tomis et territorium – Tomis et son territoire* (Alexandru Avram, Maria Bărbulescu, Livia Buzoianu), București – Paris, 2018
- Istros – Istros. Muzeul Brăilei „Ferdinand I”, Brăila
- IzvestijaVarna – Izvestija na Narodnija Muzej (Izvestija na Varnenskoto Arheologičesko Družestvo), Varna
- JAHA – Journal of Ancient History and Archaeology, Cluj-Napoca
- JAS – Journal of Archaeological Science, Amsterdam
- JAT – Journal of Ancient Topography
- JFS – Journal of Forensic Studies
- JITE – Journal of Institutional and Theoretical Economics
- JHE – Journal of Human Evolution
- LRBC – *Late Roman Bronze Coinage A.D. 394-498*, Londra, 1965: I, *The Bronze Coinage of the House of Constantine A.D. 324–346* (P. V. Hill, J. P. C. Kent); II, *Bronze Roman Imperial Coinage of the Later Empire A.D. 346–498* (R. A. G. Carson, J. P. C. Kent).
- MarNero – Il Mar Nero. Annali di archeologia e storia, Roma
- MemAnt – Memoria Antiquitatis, Piatra Neamț
- Marmatia – Marmatia. Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș, Baia Mare
- MCA – Materiale și Cercetări Arheologice, București
- MCSEE – Monedă și comerț în Sud-Estul Europei, Sibiu
- MEFRM – Mélanges de l'École française de Rome. Moyen Âge, Rome
- MER – *Catalogue des monnaies de l'Empire romain*. II. J.-B. Giard, *De Tibère à Néron*, Paris, 1988 ; III. J.-B. Giard, *Du soulèvement de 68 après J.-C. à Nerva*, Paris-Strasbourg, 1998
- MFMÉ-SA – A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve – Studia Archaeologica, Szeged
- MIR – *Moneta Imperii Romani*. 14. B. Woytek, *Die Reichsprägung des Kaisers Traianus (98–117)*, I–II, Wien, 2010; 18. W. Szaivert, *Die Münzprägung der Kaiser Marcus Aurelius, Lucius Verus und Commodus (161–192)*, Wien, 1986.
- Mousaios – Mousaios. Buletinul Științific al Muzeului Județean Buzău
- MuzNaț – Muzeul Național, Muzeul Național de Istorie a României, București
- Numizmatičar – Numizmatičar. Casopis za anticki i stari jugoslovenski novac, Belgrad

- Numizmatikai Közlöny – Numizmatikai Közlöny. A Magyar Numizmatikai Társulat, Akadémiai Klado, Budapest
- NZ – Numismatische Zeitschrift, Viena
- Oltenia – Oltenia. Studii și Comunicări, Craiova
- Paléorient – Paléorient: revue interdisciplinaire de préhistoire et de protohistoire du sud-ouest et de l'Asie centrale, Paris
- PBF – Prähistorische Bronze Funde, München – Stuttgart
- Peuce – Peuce. Studii și cercetări de istorie și arheologie, Institutul de Cercetări Eco-Muzeale „Gavrilă Simion”, Tulcea
- PME – H. Devijver, *Prosopographia militiarum equestrium quae fuerunt ab Augusto ad Gallienum*, Leuven, I (A–I, 1976), II (I–V, 1977), III (1980; indici)
- Pontica – Pontica. Studii și materiale de istorie, arheologie și muzeografie, Muzeul de Istorie Națională și Arheologie, Constanța
- Przegląd Archaeologiczny – Przegląd Archaeologiczny, Institut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk, Wrocław
- PZ – Prähistorische Zeitschrift, Institut für Prähistorische Archäologie, Berlin
- RAASI – Revista de Arheologie, Antropologie și Studii Interdisciplinare, Institutul de Cercetări Bioarheologice și Etnoculturale, Republica Moldova
- RAN – Repertoriul Arheologic Național / National Archaeological Repository
- RCAN – Revista de Cercetări Arheologice și Numismatice, București
- RESEE – Revue des Études Sud-Est Européennes. Academia Română. Institutul de Studii Sud-Est Europeene, București
- RevArh – Revista Arheologică, Chișinău
- RGZM – Barbara Pferdehirt, *Römische Militärdiplome und Entlassungsurkunden in der Sammlung des Römisch-Germanischen Zentralmuseums*, Mainz, I-II, 2004
- RI – Revista Istorică. Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”, București
- RIC – *The Roman Imperial Coinage*, Londra: I², *From 31 BC to AD 69*, 1984 (C. H. V. Sutherland); II, *Vespasian to Hadrian*, 1926 (H. Mattingly, E.A. Sydenham); II.1, *From AD 69–96. Vespasian to Domitian*, 2007 (I. A. Carradice, T.V. Buttrey); II.3, *From AD 117–138. Hadrian*, 2019 (R.A. Abdy, P.F. Mittag); III, *Antoninus Pius to Commodus*, 1930; IV.1, *Pertinax to Geta*, 1968 (H. Mattingly, E.A. Sydenham); IV.2, *Macrinus to Pupienus*, 1938; IV.3, *Gordian III – Uranian Antoninus*, 1949 (H. Mattingly, E. A. Sydenham, C. H. V. Sutherland); V.1, 1927 (reimprimat 1968; P. H. Webb); VII, *Constantine and Licinius A.D. 313–337*, 1966 (P.M. Bruun); VIII, *The Family of Constantine I A.D. 337–364*, 1981; X, *The Divided Empire and the Fall of the Western Parts A.D. 395–491*, 1994 (J.P.C. Kent)
- RMD – Margaret M. Roxan, *Roman Military Diplomas*, London: I. *Roman Military Diplomas 1954–1977*, 1978; II. *Roman Military Diplomas 1978–1984*, 1985; III. *Roman Military Diplomas 1985–1993*, 1994; Margaret M. Roxan, P. Holder, *Roman Military Diplomas IV*, 2003; P. Holder, *Roman Military Diplomas V*, 2006
- RMM-MIA – Revista Muzeelor și Monumentelor – Monumente Istorice și de Artă, București
- Romanoslavica – Romanoslavica. Asociația Slaviștilor din România, București
- RPC – *Roman Provincial Coinage*, Oxford (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/search/map?volume_id=)
- RPC, VII.2 – *Roman Provincial Coinage. VII.2. From Gordian I to Gordian III (AD 238–244): all provinces except Asia*, Londra/Paris, 2022 (J. Mairat, M. Spoerri Butcher, cu contribuția M. Amandry, R. Bland, K. Butcher, J. Nurpetlian, U. Peter).
- RRH – Revue Roumaine d'Histoire, Bucarest
- SAA – Studia Antiqua et Archaeologica, Iași
- SCIA.AP – Studii și Cercetări de Istoria Artei. Seria Artă Plastică
- SCIV(A) – Studii și Cercetări de Istorie Veche (și Arheologie), București
- SCN – Studii și Cercetări de Numismatică, București
- SHA – *Scriptores Historiae Augustae*, Teubner, Leipzig, 1965
- Simpozion Chișinău 2003 – *Simpozion de numismatică dedicat Centenarului Societății Numismatice Române (1903–2003)*, Chișinău, 26–28 noiembrie 2003, București, 2005.
- SMIM – Studii și Materiale de Istorie Medie. Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”, București
- SMMIM – Studii și Materiale de Muzeografie și Istorie Militară, București
- SNGCop 2 – *Sylloge Nummorum Graecorum. The Royal Collection of Coins and Medals, Danish Royal National Museum*, Copenhaga, 1942–1969 (serie reeditată); II, *Thrace and Macedonia*, West Milford, 1982.
- SP – Studii de Preistorie, București
- StCl – Studii Clasice, București
- StratumPlus – Stratum Plus, Școala Superioară de Antropologie, Chișinău, St Petersburg, București
- Suceava – Suceava. Anuarul Muzeului Național al Bucovinei, Suceava
- SympThrac – Symposia Thracologica, București
- Syria – Syria. Archéologie, art et histoire. Institut Français du Proche-Orient
- TdE – Trabajos de Egiptología. Papers on Ancient Egypt, Universidad de La Laguna, Tenerife, Spania

Th-D – Thraco-Dacica, București

Tyragetia – Tyragetia. Anuarul Muzeului Național de Istorie a Moldovei, Chișinău

VAH – Varia Archaeologica Hungarica V. Redigit Csanád Bálint. Publicationes Instituti Archaeologici Academiae Scientiarum Hungaricae, Budapest

Valachica – Valachica. Studii și cercetări de istorie și istoria culturii, Complexul Muzeal Național „Curtea Domnească”, Târgoviște

ZPE – Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik, Bonn

ZRVI – Zbornik radova Vizantološkog instituta. The Institute for Byzantine Studies. Serbian Academy of Sciences and Arts, Belgrad